

MOZART'IN BATI MÜZİĞİNE GETİRDİĞİ MÜZİKAL YENİLİKLER VE TÜRK MÜZİĞİ İLE İLİŞKİSİ

Betül YETKİN GÜLMEZ (*)

Öz

Klasik Batı Müziği'nden söz edildiğinde akla ilk gelen isimlerden birisi olan Wolfgang Amadeus Mozart, yaşamını Avrupa'nın en uygar yerleşim yerleri olan Salzburg, Paris, Roma, Milano, Viyana gibi kentlerde geçirmiştir. Ailesi ile birlikte bu kentlere yapmış olduğu sık geziler sayesinde birçok tecrübe edinmiş, bu tecrübeler onun gelişimine katkıda bulunmuştur. Döneminin birçok ünlü müzisyeniyle tanışma imkânı bulmuş ve onlardan aldığı fikirlerle bestecilik yönünü geliştirmiştir. Hayatı boyunca hak ettiği yere gelememiş, sürekli borç içinde yaşamış, bir mezar taşı bile olmadan yoksullar mezarlığına gömülmüştür.

Eşsiz yeteneğiyle bütün müzik formlarında eserler bestelemiş, otuz beş yıllık kısacık ömrüne inanılmayacak kadar çok eser sığdırmıştır. Mozart on sekizinci yüzyılın dahi bestecisi olarak anılmaktadır. Yaşadığı dönemin en üretken, en etkili bestecisi olduğu tüm müzik tarihçileri tarafından onaylanmıştır. Onun kendine ait tarzı Klasik Batı Müziği'nin tamamının gelişimine paraleldir. Müzikte “Klasik Dönem” derin anlamıyla Mozart ile temsil edilmiştir. Konçerto formunun gelişimine büyük katkıda bulunmuştur.

1683 yılındaki Viyana Kuşatması'ndan sonra doğan “Alla Turca” stilinden etkilenen ve bu stilde eserleri bulunan besteciler arasında olan Mozart'ın “Türk Marşı” diye adlandırılan piyano sonatının son bölümü, klasik müzik konserlerinde en sık çalınan eserler arasındadır.

Mozart duygularını notalarla insanlığa duyurabilmeyi ve bir o kadar üretken olabilmeyi başaran en önemli bestecilerden birisidir. Bu sebeptendir ki etkilediği bestecilerin ve çağdaşlarının sayısı, etkilendiklerinden çok daha fazladır.

Anahtar Kelimeler: W.A.Mozart, Klasik Dönem, Opera, Konçerto, Türk Müziği.

*) Öğr. Gör., Giresun Üniversitesi, Devlet Konservatuvarı, Müzik Bölümü
(e-posta: violinistbetul@hotmail.com)

The Innovations Which Was Invented by Mozart to Classical Music and the Relationship with Turkish Music

Abstract

One of the first names that come to mind when mention about the Western Classical Music is Wolfgang Amadeus Mozart, spend his whole life in the most civilized city of Europe like Salzburg, Paris, Roma, Milano, Viyana. By means of frequently traveling with his parents earned much experiences and these experiences contibuted to his improving. He had such opportunities to meet a lot of famous musicians took opinions from them improved aspect of his compositions.

He composed in every forms of music with his unique ability, and he composed a lot of compositions incredibly in his short life as much as thirty five years. He was called as genius composer of eighteenth century. He was approved by all of the music historians as the most productive and attractive composer of his period. His own style is parallel to the development of the whole of classical Western music. The "Classic Period" in music was represented with deep meaning by Mozart. He contributed to improving the concerto form.

1683 Vienna Siege born after "Alla Turca" style affected by, and this style works the composers in the Mozart's "Turkish March", the so-called piano sonatas, the last section, classical music concerts in the most frequently played works among.

He is one of the most important composer who succeed in productivity and announced to humanity his sences by notes. For this reason, hence affect the number of composers and contemporary, is much more than are affected.

Keywords: W. A. Mozart, Classical Period, Opera, Concerto, Turkish Music.

GİRİŞ (INTRODUCTION)

On yedinci yüzyılda Barok Dönem'in sonlanmasıyla başlayan Klasik Dönem, müziğin yapısında dengenin egemen olduğu, piyanonun baskın çıkmaya başladığı dönemdir. Bu dönemde besteler Barok Dönem'in süslü stilinden sıyrılarak daha yalın bir hal almaya başlamıştır. Klasik Dönem, Wolfgang Amadeus Mozart ve Joseph Haydn'ın çağı olarak tanımlanmaktadır. Ludwig van Beethoven ise Klasik Dönem ile Romantik Dönem arasında bir köprü olarak yorumlanmaktadır (İlyasoğlu, 1994).

Wolfgang Amadeus Mozart müzik tarihinde önemli bir yere sahiptir. Çok kısa bir hayat yaşamış olmasına rağmen, her türde müzik yazmış ve çağdaşlarını etkilemeyi başarmıştır. Müziğinin kendine özgü ve benzersiz oluşu şüphesiz ki olağanüstü yeteneğinden kaynaklanmaktadır (Elias, 2000).

Geleneksel Türk Askeri Müziği olan *Mehter*, Avrupa Sanat Müziği'ni etkileyerek 17. yüzyıldan 19. yüzyıla kadar *Alla Turca* adı altında gelişim göstererek önemli etkileşim örneklerinden biri olmuştur (Kalyoncu, 2005). Klasik Dönem'de Türk adını en çok du-

yuran besteci olan Mozart, birçok eserinde Türk ritimlerini ve çalgılarını kullanmıştır (İlyasoğlu, 1994).

ÇALIŞMANIN ÖNEMİ

Bu araştırmanın, Mozart'la ve onun müziği ile ilgilenenlere bilimsel bir kaynak oluşturacağı düşünülmektedir.

1. YÖNTEM

Bu araştırma nitel bir araştırma olup, doküman analizi tekniğinden yararlanılmıştır. “Tarama modelleri, geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu biçimiyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımlarıdır. Araştırmaya konu olan olay, birey ya da nesne, kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır” (Karasar, 2006, 77).

Araştırmada tarama modeline uygun veri toplama teknikleri, nitel araştırmaya hizmet edebilecek şekilde doküman tarama tekniğiyle gerçekleştirilmiştir.

2. BULGULAR VE YORUM

2.1. Mozart Etkisi

Wolfgang Amadeus Mozart Avrupa'nın karşılaştığı tek bağımsız müzisyendir. 35 yıllık hayatına 600'ü aşkın eser sığdırmıştır. 9 senfoni yazmış olan Ludwig van Beethoven ve Gustav Mahler, 41 senfoni yazan Mozart karşısında saygıyla eğilmeyi onur saymışlardır (A. Nadi, 2007, 16).

Varlığı ile Mozart'ın çalışmalarına yardımcı olan Haydn, Mozart'ı hayranlık derecesinde sevmiştir. Mozart'ın ölümü Joseph Haydn'ı çok üzmüş, dehasına büyük saygı duyduğu meslektaşını ömrünün sonuna dek unutmamıştır (Yener, 1991, 62).

Joseph Haydn meslektaşı Mozart'tan 24 yaş büyüktür. Onun oluşumunu etkilemiş, ancak dehası karşısında eğilmeyi de bilmiştir. Haydn, 1785 yılında Viyana'da baba Leopold Mozart'a şöyle demiştir: “Erdemli bir sanatçı sıfatıyla Tanrı huzurunda size oğlunuzu tanıdığım, bildiğim en büyük besteci olduğunu söyleyebilirim. Olağanüstü bilgisi yanında esiniyle ve zevkiyle de...” (Yener, 1992, 59).

Başka hiçbir besteci üzerine Mozart'ın üzerine olduğu kadar biyografik ayrıntı yayınlanmamıştır ve kimsenin yaşamının her aşaması bu kadar derinden araştırılmamıştır. Ondan başka hiçbir besteci, bu kadar çok şey söylemek için bu kadar az notadan yararlanmamıştır. Mozart, hala hayranlık duyulan tek besteci olmamasına rağmen, başka hiçbir bestecinin eserleri repertuarlarda onunkiler kadar yer etmemiştir (Publig, 2004, 15). “Türk Marşı” olarak bilinen piyano sonatının son bölümü halen, Türkiye'nin tüm özel davetlerinde ve ülke tanıtımında kullanılmaktadır. Bu eser Türklerle ilgili en tanınmış bestedir. Mozart'ın bu eseri henüz on dokuz yaşındayken Salzburg'daki kemancı arkadaşı Goetano Brunetti için yazdığı söylenir (Gürbüz, 2008, 48).

“Mozart’ın yaşamı ve ölümü üzerine çok şeyler yazılmış, çok şeyler söylenmiştir. Öyle ki aradan kısa bir süre geçince koskoca bir Mozart edebiyatı oluşmuştur” (N. Nadi, 1994, 218).

Avrupa’nın birçok kentinde Mozart’ın heykelleri bulunmaktadır, Avusturya’nın kâğıt ve madeni paralarının üzerinde resimleri vardır. Doğduğu ev “Uluslararası Mozart Vakfı” tarafından müze haline getirilmiştir. Mozart’ın yaşamını ve eserlerini konu edinen birçok roman, öykü, şiir, tiyatro, opera ve film vardır. Çağın ünlü ressamları Mozart’ların portre ve resimlerini yapmışlardır. Mozart’ın çoğu kez ilgisizliğinden yakındığı Salzburg, önemli bir Mozart-turizm endüstrisinin merkezi haline gelmiştir ve burada Mozart’ın adına bir konservatuvar kurulmuştur. Bu kente uçakla gelenler ise artık “Wolfgang Amadeus Mozart Havaalanı”na inmektedir. Eserlerinin çoğu çağımızın teknolojik gelişiminin sağladığı olanaklar sonucunda milyonlarca ses ve görüntü kaydına dönüşmüştür. Mozart’ın 200. ölüm yıldönümüne rastlayan ve Mozart yılı olarak ilan edilen 1992 yılı, *Encyclopaedia Britannica* yıllığında “Mozartmania” diye nitelenen bir yıl olarak yaşanmıştır (Gürbüz, 2008, 90-91).

24 Temmuz 2009 tarihinde Mozart’ın iki yeni eseri keşfedilmiştir. Bir prelüd ve konçertodan oluşan bu iki eser önceleri “Uluslararası Mozart Vakfı” tarafından anonim olarak değerlendirilmiş fakat yapılan son araştırmalar sonucu bu eserlerin Mozart’ın 7-8 yaşlarında bestelediği eserlerden ikisi olduğu ortaya çıkmıştır. Mozart’ın evinde bir basın toplantısı düzenleyen vakfın Mozart araştırmacısı Ulrich Leisinger, her iki eserin de Mozart’ın babası Leopold’un tuttuğu notlarda yer aldığını belirtmiştir. Her iki eser de Mozart’ın gençliğini geçirdiği ve şimdi müze olan evinde bulunan kendine ait piyanosunda piyanist Florian Birsak tarafından çalınmıştır (Yedig, 2009).

1984 yılında Mozart’ın yaşamını konu alan Milos Forman’ın yönetmenliğinde “*Amadeus*” adlı film çekilmiştir. Sekiz dalda oscar kazanan bu film, Mozart’ın eserlerini halkın tanınması açısından oldukça faydalı olmuştur. Bu filmde Mozart’la Antonio Salieri arasında rekabet olduğu ve Salieri’nin Mozart’ı kıskanarak onu engellemeye çalıştığı vurgulanmıştır. Mozart’ın ölümünden sonra bazı söylentiler, onun Salieri’nin verdiği zehir yüzünden öldüğü doğrultusundadır. Hatta sonraları bu dedikodu, ünlü Rus şair Puşkin’in kısa bir oyununa, Rimsky-Korsakov’un yazdığı bir operaya konu olmuştur. Fakat Salieri’nin halk kütüphanesinden Mozart’a partiyonlar verdiğinin belgelerle kanıtları bulunmaktadır. Bunun yanı sıra Salieri Mozart’ın bazı eserlerini sahnede sunmuştur ve oğlu Franz Xaver’in müzik öğretmeni olmuştur (<http://biyografi.info/kisi/Wolfgang-amadeus-mozart>).

Dr. Alfred Tomatis, Mozart’ın müziğinin ritimlerinin, ezgilerinin ve yüksek frekanslarının beynin yaratıcı ve teşvik edici bölgelerini uyardığını ve harekete geçirdiğini hastaları üzerinde yaptığı deneylerle açıkça görmüştür (Campbell, 2002).

Bestelediği bir Fransız halk şarkısının melodisi (KV. 265-12 Variations for Piano), tüm dünyaya sevecen ve tanıdık gelmiştir, bu melodinin 12 çeşitlemesi vardır. Onun en ufak bir ezgisi kalbin yolunu bulup, insanları etkilemeyi başarmıştır (Nadi, 2007, 42).

Şimdiye kadar ikinci bir Mozart yetişmiş değildir. Birçok araştırmacı ve uzman tarafından araştırılmış ve konu edilmiş olmasına rağmen dehasının sihri hiçbir zaman tamamen aydınlığa kavuşturulamayacak, gücünün ve dehasının esrarı sürüp gidecektir. Söylenebilecek tek ve en önemli şey dehasının ve müzik dilinin evrensel bir değere sahip olduğudur.

2.2. Mozart'ın Klasik Batı Müziğine Getirdiği Müzikal Yenilikler

On sekizinci yüzyılda müzikal anlamda büyük değişiklikler olmuştur. Müzikçiler süslü ayrıntılardan oluşan, ifade ağırlığından yoksun olan Barok geleneğinden yavaş yavaş sıyrılmaya başlamıştır. Joseph Haydn, Ludwig van Beethoven ve Wolfgang Amadeus Mozart bu yeniliklerin müzik dünyasına egemen olmasını sağlayan bestecilerden olmuşlardır (Mimaroglu, 1999).

Mozart, zengin armoni anlayışı ve orkestra egemenliği gibi müziğe getirdiği yeniliklerle, geliştirdiği belirli müzikal anlayışlarla, yeni bir müzikal yaklaşım ve teknik oluşturmuş, günümüze kadar gelen ölümsüz eserlerini klasik batı müziğine kazandırmıştır. Cesur bir atılcımcı olarak adlandırılabilir (Say, 2007, 36).

“Viyanalı klasiklerinin ikincisi olarak anılan Mozart, müziğin her türünde derin bir anlayışa dayanan çok cesur akorlar kullanmış, engin dehasıyla sanata birçok yenilik getirmiştir; eserlerinde ölçülemeyecek kadar melodi zenginliği ve sağlam yapı tekniği bulunmaktadır” (Saydam, 1997, 25).

Mozart'ın klasik batı müziğine kazandırdığı diğer yeniliklerden biri de, sonat formunu füg tarzıyla birleştirerek temasal çeşitlemeleri kolayca birbirine bağlamasıdır (Publig, 2004, 307). “Mozart, sonat formunu, sonat, senfoni, yaylı çalgılar dördlüsü ve konçertolarda, eşsiz güzellikteki ezgiler içinde uygulamış ve klasik piyano konçertosunu ilk kez büyük bir parlaklığa ulaştırmıştır” (A. Say, 1997, 302).

Opera alanında orijinal fikirleri ve farklılığıyla çağdaşları arasından sıyrılmayı bilmiştir. Aynı zamanda, insan sesinin dengesi sorununu çözmüş, insan sesini tüm verimiyle kullanma sistemini bulmuştur (Yener, 1983, 35).

“Mozart, opera buffa'ya opera seria'nın bütün zenginliğini ve ağırlığını vermekten çekinmediği gibi, bunun tersi, tragedyaya gerilimini gerektiğinde gidermesini bilmiştir. Çalgılara insan sesinin ruhunu ve soluğunu öylesine işlemiştir ki, senfonilerinin ağır bölümleri birer arya gibidir, çabuk bölümleri ise parlak opera finallerine benzer” (A. Say, 1997, 303). “Almanlara has olan ve Alman komik operası diyebileceğimiz Singspiel türünü geliştirmiştir” (Aysal, 2005, 11).

Mozart'la beraber konçerto formu en gelişkin düzeyine ulaşmıştır. Solo çalgı ile orkestra arasındaki diyalogun önemini ilk kez C. P. Emmanuel Bach vurgulamıştır. Mozart da özellikle piyano konçertolarının orkestra eşliğini zenginleştirerek orkestrayı arka planda kalmaktan kurtarmıştır (A. Say, 1997, 307).

2.3. Mozart'ın Türk Müziği ile İlişkisi

Kanuni Sultan Süleyman (1495-1566) idaresinde Belgrat'ın fethi (1521) ile başlayıp, 1529 I. Viyana Kuşatması üzerinden 1699 Karlofça Antlaşması'na uzanan süreçte, Avrupa kültür çevresinde, başta Avusturya, Macaristan ve Almanya olmak üzere, “Mehter Müziği” ile sıkça karşılaşmıştır. Mehter Müziği, batı müzik literatüründe genellikle “Yeniçeri Müziği” olarak da adlandırılmaktadır (Kalyoncu, 2005). Aydınlanma çağında IV. Mehmet devrinde sürekli seferlerle Avrupa'nın içlerine doğru sokularak genişleyen Osmanlıların Viyana'yı kuşatması ile 1683 İkinci Viyana Kuşatması gerçekleşmiştir. 17. yüzyılda Osmanlı Devleti ile Avusturya arasında yapılan savaşların en uzun süreni bu kuşatma ile başlamıştır. Viyana'nın, Doğu Akdeniz-Almanya ticaret yolu üzerinde oluşu ve Tuna üzerindeki iç kontrol noktası olması gibi nedenler yüzünden Osmanlı İmparatorluğu'nun stratejik hedeflerinin tam ortasında yer almaktadır. Kuşatma için büyük hazırlıklar yapılmış, ilkbaharda Mayıs'ın erken zamanında Osmanlı ordusu Belgrat'a ulaşmıştır. Daha sonra Viyana şehrine doğru hareket etmiştir ve 14 Temmuz 1683'te Viyana'yı kuşatmıştır. 60 gün süren kuşatma sırasında Viyana'ya 18 büyük yürüyüş gerçekleştirilmiştir. Bu arada Papanın çağrısı üzerine Lehistan Kralı Jan Sobiyeski Viyana'nın yardımına yetişmiş, Osmanlı Ordusu iki ordu arasında sıkışmıştır. Bunun üzerine, Osmanlı ordusu dağılmış ve büyük bir bozguna uğramıştır; ordu hızlı ve düzensiz şekilde Belgrat'a doğru geri çekilmiştir. İkinci Viyana Kuşatması'nın Osmanlı tarihinde önemi büyüktür. Şimdiye kadar bu denli büyük bir yenilgiye uğramayan Osmanlı Devleti artık gerilemeye başlamıştır (<http://www.rehberogretmen.biz/?s=Mozart>). Kuşatma esnasında “Yeniçeri Müziği Viyanalılar tarafından *düşmanca ve tehdit edici* olarak algılanmıştır”. Bu kuşatmanın sonrasında ise Türkler ve bıraktıkları izlenimler zaman içinde küçümsenmeyecek derecede ilgi çekmiştir (Kalyoncu, 2005).

Avrupa'da Osmanlı giysileri hem kadınlar, hem de erkekler arasında moda olmuştur. Viyanalı, Avusturyalı, daha sonra Avrupalı, mehter müziğinin gümbürtüsünden ve heybetinden etkilenmişler ve unutamamışlardır (F. Say, 2000, 102).

“Mehter Müziği'nin Batı Askeri Müziği'ne girmesi öncelikle çalgı boyutunda olmuştur. Bu genellikle, belli enstrümanların alınması, oturumlarının taklit edilmesi ya da orijinal mehter takımlarının kurulması şeklinde kendini gösterir (Kalyoncu, 2005). Osmanlıların geleneksel askeri müziği olan mehter müziğini yakından tanıma fırsatı bulan Avrupalı besteciler, bu müziğin özellikle ritmik özelliklerinden etkilenmişlerdir (A. Say, 2007, 9).

Kalyoncu (2005)'ya göre; *Alla Turca*, İtalyanca olup “Türk üslubuna göre, Türk üslubunda” demektir ve bu dönemde Avrupa'da olan gelişmeleri aşağıdaki gibi sıralamıştır:

- 1527 yılında Macaristan'da gerçek Türk çalgılarından bir takım kurulmuş,
- 1643 yılında Fransız ordusunda obualar küme halinde kullanılmış,
- 1720 yılında Osmanlı padişahı Polonya kralı II. August'a bir mehter takımı hediye etmiş ve kral vurma çalgıları kendi askeri müziğine aldırılmış,

- 1725 yılında vurma çalgılar Rusya askeri müziğinde kullanılmaya başlanmış,
- 1741 yılında Mehter Müziği öğeleri Avusturya askeri müziğinde işlenmeye başlamış,
- 1750 yılında Mehter Müziği etkileri Prusya askeri müziğine Alman saraylarına girmiş,
- 1770 yılında Mehter Müziği Fransız bandolarına girmiştir.

Başta Rameau, Gluck, Michael Haydn gibi besteciler olmak üzere birçok besteci bu stilde eserler ortaya koymaya başlamışlardır. Türk operalarının ve Türk müziğinin en önemli özelliklerinden biri, eserin içinde genellikle *Alla Turca* motiflerin yer almasıdır. Bu tarz bestelerde, statik armoniler, majör ve minör arasında gidip gelmeler, mehterin vurmali çalgılarını yansıtmaya çalışan şingirtılı ve gürleyen bas akorlar dikkati çekmektedir (Şimşek, 2007, 150).

On sekizinci yüzyılın başlarından beri, Avusturyalı, Alman, Fransız ve çoğu İtalyanların olmak üzere, Türkleri konu alan 150 dolayında opera ve bale eseri yazılmıştır. Bu eserler hep ürkütücü temalara yönelmemiştir. Olaylar soğuyup Avrupalı bu işe olgunlukla bakınca Türk figürü, merhametli, sevecen, bağışlayıcı, şefkatli bir karaktere dönüşmüştür. Özellikle Mozart'ın operalarında Asyalı ve Avrupalı, doğulu ve batılı, Müslüman ve Hıristiyan, kadın ve erkek, herkes, sadece kanlı canlı değil, duygulu ve duyarlı birer insandır (F. Say, 2000, 102).

Avrupa'da Türk modası olarak da bilinen *Alla Turca* akımının en tanınmış örneklerini Mozart sunmuştur (Kalyoncu, 2005). Mozart'ın "Türk stilinde" anlamına gelen *Alla Turca* tarzında yazdığı birkaç çalgı müziği eseri ve Türkleri konu alan operaları vardır (A. Say, 2007, 9).

On sekizinci yüzyılda sayısı oldukça fazla olan "Türk Operası" akımına Mozart'ın en ölümsüz örneği, Saraydan Kız Kaçırma operasıdır. Büyük başarı kazandığı bu operanın konusu İstanbul'da geçmektedir. *Alla Turca* stilinin en güzel örneklerinden birisidir. Mozart bu operanın uvertüründe ve koro bölümlerinde, vurma sazları zenginleştirerek mehter müziği etkisi yaratmıştır (S. Saydam, 2003, 69).

Mozart'ın Saraydan Kız Kaçırma operasının öncesinde bestelenen Türk operalarına, Christoph Willibald Gluck'un 1764 yılında Fransızca olarak oynanan *La rencontre imprevue* (Beklenmedik Karşılaşma) adlı operasını örnek verebiliriz (Büke, 2006, 189).

Ayrıca Mozart'ın "*Zaide*", "*L'oca del Cairo* (Kahire Kazı)" ve "*Le gelosie del Seraglio* (Sarayda Kıskançlık)" adlı sahne eserlerinde konu Türkiye'de geçmektedir. "*Zaide*" ve "Kahire Kazı" tamamlanmamış eserleri arasında yer almaktadır. "*Zaide*" operasının yarım kalan partiyonu, Mozart'ın ölümünden sonra eşi Constanze tarafından bulunmuştur. Bunların dışında La majör KV. 331 piyano sonatının son bölümünde mehter ritimlerine rastlanır ve "Türk Marşı" adıyla anılmaktadır. Bu eser, Mozart'ın vurma çalgıları kullanmadan da Türk müziğinin karakterini ortaya çıkarabilmesine en iyi örnektir. "Dereceli ilerleyen melodi, işleme sesler, Türk Müziği taklidi ornamentler, eşliklerde ritmik yapısı

güçlü, Avrupalıların deyimiyle gürültülü ve birkaç derece etrafında dönen bir armonik yapılanma eserin hemen öne çıkan özellikleridir” (Kalyoncu, 2005).



Şekil 1. KV. 331 La Majör Piyano Sonatı'nın son bölümündeki Türk ritimleri.

La majör KV. 219 keman konçertosunun üçüncü bölümündeki ritimler ve taşıdığı özellikler nedeniyle bu konçerto da “Türk Konçertosu” olarak bilinmektedir (Yener, 1991, 64).



Şekil 2. KV. 219 Keman Konçertosu'nun üçüncü bölümündeki Türk ritimleri.

“Mozart için ‘Türk müziği’, Mehter müziğinin yeri göğü inleten kasırgasıdır” (F. Say, 2000, 103). Mozart Türk temalarını kullanmakla tamamen o dönemin akımına uymuştur (Publig, 2004, 246).

Kalyoncu (2005)'ya göre, *Alla Turca* akımından etkilenerek yazılan eserlerden bazıları şunlardır:

- J. W. Frank (1644-1710), *Kara Mustafa*
- C. F. Pollarolo (1653-1723), *L'ibrahim Sultano*

- Francois Leo (?-?), *İl Turca Findo*
- C. W. Gluck (1714-1787), *La rencontre imprevue*
- C.W. Gluck, *İphigenie en Tauride*
- M. Haydn (1737-1806), *Pietas in hostem*
- J. Haydn (1732-1809), *L'incontro improvviso*
- J. Haydn, *Askeri Senfoni, 2. bölüm*
- W.A. Mozart (1756-1791), *Zaide, KV. 344*
- W.A. Mozart, *Ehtfuhrung aus dem Serail, KV. 384*
- W.A. Mozart, *Keman Konçertosu, KV. 219, 3. bölüm*
- W. A: Mozart, *Piyano Sonatı, KV. 331, 3. bölüm*
- J. Becker (?-?), *Die Erstürmung von Belgrad*
- N. Piccini (1728-1800), *İl finto Turco*
- F. X. Süßmayer (1766-1803), *Soliman II*
- F. X. Süßmayer, *Turchesa Senfonisi, 3. ve 4. bölüm*
- C. M. v. Weber (1786-1826), *Abu Hasan*
- C. M. v. Weber, *Oberon*
- G. Rossini (1792-1868), *İl Turco in İtalia*
- F. P. Schubert (1797-1828), *Des Teufels Lustshlos*
- J. J. Fux (1660-1741), *Turcaria Senfonisi*
- S. Brossard (1655-1756), *Marche des Janissaires/Yeniçeri Marşı*
- J. C. Bach (1735-1782), *Üflemeliler Senfonisi, No.4*
- L. v. Beethoven (1770-1827), *Wellingtons Sieg-Die Schlact bei Vittoria/Wellington Zaferi-Vittoria Meydan Muharebesi, Op. 91*
- L. v. Beethoven, *9. Senfoni, Op. 125, final*
- A. Romberg (1767-1821), *4. Senfoni "alla turca", Op. 51*
- M. Mussorgsky (1839-1881), *Die Einnahme von Kars/Kars'ın Fethi.*

3. SONUÇ

1750 yılında Johann Sebastian Bach'ın ölümü ile başladığı kabul edilen klasik dönem, Mannheim Orkestrası'nın orkestrasyona getirdiği yeniliklerle, Viyana Klasikleri'nin sonat formundaki çalışmalarıyla konçerto ve sonat formlarının ortaya çıkıp son şeklini almasıyla büyük gelişmelere ve yeniliklere sahne olmuştur.

Yapılan bu araştırma ve değerlendirme sonrasında ulaşılan sonuç şudur: Klasik batı müziğinde en aşına olduğumuz bestecilerden biri olan Mozart, yaşamış olduğu dönem

olan “Klasik Dönem”e üretkenliği, yaratıcılığı, dehası ve müziğiyle damgasını vurmuştur. Gençlik yıllarından sonra kemana tercih ettiği viyolayı da en az keman kadar iyi çalması, piyanist olarak özellikle doğaçlamalarıyla çağdaşlarını oldukça etkilemesi bize, ilgilendiği müzik aletlerini çok iyi tanımış olduğunu ve icracı olarak da oldukça ön planda olduğunu göstermektedir.

Mozart kısacık yaşamına sığdırdığı 600'den fazla yapıtla insanlığa kocaman bir hazine bırakmıştır, her müzik biçimi için örnekler vermiş ve her biçimi kusursuzluğa ulaştırmıştır. Mozart, saraylardan yoksulluğa uzanan yaşamındaki dalgaları müziğine yansıtmaz; bu nedenle Mozart'ın müziği saf, katıksız müziktir. Çağdaşları önceleri onun müziğini anlaşılması zor olarak nitelendirmişlerse de sonraları çok etkilenmişler, onun dehası karşısında eğilmeyi bilmişlerdir.

Saray hizmetinde çalışarak hayatını emniyet altına almaktan vazgeçip, serbest sanat-kârın sağlam bir temele dayanmayan yaşayış tarzını benimsemiştir, konçerto formunu tarihsel önem kazanacak kadar geliştirmiştir. Özellikle piyano konçertolarının orkestral deyişini zenginleştirerek işlemiş ve orkestranın etkinliğine egemen olmuştur. Sonatın dört bölümlü gelişmiş formunu kazanmasına katkıda bulunmuştur.

1683 yılındaki Viyana Kuşatması sonrası yaygınlaşan “*Alla Turca*” stilinde başka besteciler tarafından yazılmış birçok eser olmasına karşın, Mozart'ın “Türk Marşı” olarak bilinen KV. 331 piyano sonatının son bölümü, mehter etkisi yaratan ritimleriyle diğer eserler arasından sıyrılmış, bugün hala ülke tanıtımlarında, konser repertuvarlarında yer alan eserler arasına girmeyi başarmıştır (Tarcan, 2003, 24).

Ayrıca yapılmış olan bu çalışma ile Mozart'ın diğer Türk motifleri içeren eserleri arasında; “Saraydan Kız Kaçırma” operası, 5. keman konçertosu, bunun yanı sıra “Zaide” ve “Kahire Kazı” adlı tamamlanmamış iki operası da olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Müzik eğitimcisi ve müzik yazarı A. Say (1997, 309)'a göre, “besteci olarak üstün özelliklerinin yanı sıra Mozart'ın piyano, keman, viyola ve org icrasında döneminin üstün bir yorumcusu olduğu unutulmamalıdır. Solist olarak döneminde gereği gibi değerlendirilememiş, öğretmen olarak da pek ün kazanamamıştır”. Bu sonuca göre Mozart'ın bestecilik konusunda büyük bir deha olduğu anlaşılmaktadır.

Mozart bir delikanlı kadar genç, bir yaşlı kadar bilgedir. Gömülmüştür, fakat hep canlı kalmayı başarmıştır.

Kaynakça

- Büke, A. (2006). *Mozart 'bir yaşam öyküsü'* (2. Baskı), İstanbul: Dünya Yayıncılık.
- Campbell, D. (2002). *Mozart etkisi* (Çev. F. Çubukçu), İstanbul: Kuraldışı Yayıncılık.
- Elias, R. (2000). *Mozart 'bir dâhinin sosyolojisi üzerine'* (Çev. Y. Tükel), İstanbul: Kabalcı Yayınevi.
- Gürbüz, F. (2008). *Mozart 'müziğin harika çocuğu'* (1. Baskı), İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- İlyasoğlu, E. (1994). *Zaman içinde müzik* (1. Baskı), İstanbul, Yapı Kredi Yayınları.
- Kalyoncu, N. (2005). *Alla turca stiline genel bir bakış*, Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi XVIII, 309-322.
- Mimaroglu, İ. (1999), *Müzik tarihi* (6. Baskı), İstanbul: Varlık Yayınları.
- Nadi, A. (2007), *Mozart'ı anlamak* (1. Baskı), İstanbul: Yeni İnsan Yayınevi.
- Nadi, N. (1994). *Dostum Mozart* (9. Baskı), İstanbul: Çağdaş Yayınları.
- Publig, M. (2004). *Mozart 'dehanın gölgesinde'* (Çev. İ. Özdemir), İstanbul: Can Yayınları.
- Say, A. (1997). *Müzik tarihi* (3. Baskı), Ankara: Müzik Ansiklopedisi Yayınları.
- Say, A. (2007). *Mozart* (1. Baskı), İstanbul: Evrensel Basım Yayın.
- Say, F. (2000), *Uçak notları* (2. Baskı), Ankara: Müzik Ansiklopedisi Yayınları.
- Saydam, A. (1997). *Ünlü müzisyenler* (4. Basım), Ankara: Arkadaş Yayınevi.
- Saydam, S. (2003). *Amadeus Mozart*. Başkent Üniversitesi, Bütün Dünya Dergisi, S. 2003/06.
- Tarcan, H. (2003). *Mozart'ın Alla Turca'sı*, Orkestra Aylık Müzik Dergisi, S. 341.
- Yedig, S. (2009). *Mozart'ın Yeni Keşfedilen Eseri*, <http://www.hurriyetmax.com/seyahat/13072426.asp?gid=352> adresinden 20 Aralık 2009'da alınmıştır.
- Yener, F. (1983). *Müzik*, İstanbul: Beyaz Köşk (Müzik Sarayı) Yayınları.
- Yener, F. (1991), *Bir dehanın yaşam öyküsü 'Wolfgang Amadeus Mozart'* (1. Baskı), İstanbul: Cem Yayınevi.
- Yener, F. (1992). *Başkadır şu müzik dünyası* (1. Baskı), İstanbul, Cem Yayınevi.
- Wolfgang Amadeus Mozart*. (b.t.). <http://www.biyografi.info/kisi/wolfgang-amadeus-mozart> adresinden 20 Aralık 2009'da alınmıştır.

